د افغانستان د ډېرو سکرو د کانونو ماشوم کارگران

Author: [Yaqub Azorda](https://iwpr.net)

د ټيټ عمر کوچنيان هره ورځ تودوخه، خاورې او دوړې زغمي او له خطرناکو حالاتو سره مخ کيږي.

دولس کلن شېراحمد د سمنگانو د شمالي ولايت د درۍ صوف د سکرو د کان په يوه تياره تونل کې ټوله ورځ په کار لگيا وي.

نوموړي هلک، چې مخ يې پر دوړو تک تور اوښتی، وويل، ټوله ورځ پر خره سکاره باروي او له کان څخه يې پورته د ځمکې سرته خيژوي.

احمد وويل، کار يې ډېر له خطره ډک دی. هغه زياته کړه: «يو وخت مې پر سر د سکرو يوه لويه ټوټه راولوېده او د لسو ورځو لپاره په روغتون کې بستر شوم.»

هغه ښه معاش اخلي، د ورځې ٤٠٠ افغانۍ کيږي. دا معاش په افغانستان کې له منځنۍ کچې معاش څخه لوړ دی.

د درۍ صوف د ولسوالۍ د تور کلي اوسيدونکي، ديارلس کلن نجيب الله، چې له کان څخه په راوتونکو درېو خرو پسې روان دی، وايي، دغه معاش ته اړتيا لرم چې له خپلې کورنۍ سره مرسته وکړای شم.

هغه وويل: «د ښوونځي په پنځم ټولگي کې وم چې پلار مې مړ شو. ښوونځی مې پرېښود او په کان کې مې پر کار پيل وکړ. د سهار په يوې بجې له خوبه پاڅيږم او په کان کې د ماسپښين تر دوو بجو پورې کار کوم او پوره دوې لارۍ له سکرو ډکوم.»

د ماشومو کارگرانو شمېر په سمنگانو کې د سکرو په پرتو څه دپاسه ٥٠٠ کانونو کې مخ په لوړېدو دی. سمنگان په افغانستان کې د سکرو ډېر شمېر کانونه لري.

د سمنگانو د والي د مرستيال، خير محمد اخترزاده د وينا له مخې په دغو کانونو کې د ٥٠٠٠ کارگرانو په ډله کې څه دپاسه يو زر تنه کارگر کوچنيان دي.

هغه وويل، حکومت په سيمه کې د سکرو د فعالو سلگونو کانونو له ډلې څخه يوازې د څلورو کانونو څارنه کوي. نور کانونه د سکرو د ايستلو اجازه نه لري او نشي کولای د خونديتوب آن تر ټولو ټيټه کچه وساتي، چې له امله يې زياتره مرگونې پېښې رامنځته کيږي.

اخترزاده وويل، د دغه موضوع په اړه يې د کانو او صنايعو وزارت ته په سلگونه ليکونه استولي، خو په اړه يې هيڅ گام پورته شوی نه دی. هغه وويل، د ستونزې د سختوالي کچه ورته ځرگنده ده او پر دې پوهيږي چې حکومت د هغې د هوارولو وړتيا نه لري.

هغه وويل: «د درۍ صوف په ولسوالۍ کې د سکرو څه دپاسه ٥٦٠ کانونه موجود دي. حکومت نشي کولای د هر کان په خوله کې يو ساتونکی ودروي، ترڅو د ماشومو کارگرانو د کار مخه ونيسي.»

اخترزاده وويل، د کانووزارت ژمنه کړې چې د درۍ صوف په کانونو کې د دوه سوه تنو امنيتي کارکوونکو گمارلو تصويب تر لاسه کړي، خو تر اوسه نه دې توانيدلي چې د موضوع په اړه د کورنيو چارو له وزارت سره کومې موافقې ته ورسيږي.

د درۍ صوف بالا ولسوال، احمد علي حسني د کانونو پر وزارت غږ وکړ، ترڅو گرځنده ډلې جوړې کړي چې له خطر څخه د ډکو کانونو د فعاليت او همدارنگه د ماشومو کارگرانو د استخدام مخه ونيسي.

خو دا يې ومنله،حکومت دومره ډېرې سرچينې نه لري چې د سکرو د لوی شمېر کانونو څارنه وکړای شي.

هغه وويل: «د کانونو سيمه ډېره پراخه ده. د کانونو د وزارت د کارکوونکو شمېر لږ دی او نه يې شي تنظيمولای. که چېرته کارگران په کان کې مړه شي، د کان خاوندان اړوندو کورنيو ته يو څه پيسې ورکوي او خوله يې وربندوي چې چا ته په دې اړه غږ ونه کړي.»

حسني وويل، وزارت يوازې دوه دفترونه لري، چې د شب باشک او شيخا سيمو کې واقع دي، خو ويې ويل چې يوه يې هم فعاله نه ده.

په مزار شريف کې د شمالي ولايتونو د کارگرانو د مېشتي اتحاديې رئيس، حسن کارگر وويل، افغاني قوانينو په ځرگند ډول پر فزيکې درنو کارونو باندې د ماشومانو او آن له لس کلنې څخه د پورته کوچنيانو گومارنه منع کړې ده.

هغه وويل: «د کار د قانون د ١٣ مادې له مخې هغه څوک چې درانه کارونه کوي، بايد لږ تر لږه يې عمر اتلس کلنۍ ته رسېدلی وي.» هغه زياته کړه، د کانونو خاوندان «د کوچنيانو په وړاندې د سرغړونې يوه بېه سرته رسوي چې حکومت يې بايد په مخنيوي کې اقدام وکړي.»

کارگر وويل، د کانونو، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو وزارتونو ته يې په ٢٠١٤ کال کې په يوه ليک کې په درنو کارونو کې د ماشومانو استخدام ناقانونه بللی او د کانونو خاوندانو ته يې استولی دی، خو د کار د څارنې او پوښتنې کولو هڅه يې نه ده شوې.

د بشري حقونو مدافعان وايي د دغه حالت دوام په ځرگند ډول له نړيوالو لوظنامو څخه د افغان حکومت سرغړونه بلل کيږي.

په شمالي ولايت، بلخ کې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کميسيون رئيس، قاضي سيد محمد سامع وويل: «پر ماشومانو درانه او جبري کارونه سرته رسول د کوچنيانو د حقونو په اړه د ټولو منل شوو لوظنامو پر خلاف عمل دی او دا کار د ماشومانو پر وړاندې د سرغړونې يوه بېه بلل کيږي.»

هغه وويل، افغانستان د ماشوم د حقونو د نړيوالې لوظنامې د لاسليک کوونکي په توگه بايد پر خپلو ژمنو ودريږي.

په لوظنامه کې راغلي ((ټول لاسلیک کوونکي غړي له ناوړه کارونې سره د مخ ماشوم د حقونو دفاع وکړي او دغه کار د سرته رسولو مخه ونیسي چې دروند وي یا له زده کړې څخه د ماشوم په مخکې خنډ کیږي او یا یې بدني، رواني، روحي، اخلاقي او ټولنیزې ودې ته زیانمن وي.))

د کانونو د وزارت ویاند، ذبیح الله سروري ومنله چې له ماشوم څخه د کار اخیستل له قانون سره مخالفت دی او اعتراف یې وکړ چې د سمنګانو په ولایت کې یو شمېر کانونه په خپل سر فعالیت کوي. هغه وویل، د هغه وزارت په دې اړه کوم کار نشي سرته رسولای. زیاته یې کړه، د هغوی کار د پالیسۍ په جوړولو پورې محدود دی.

سروري زیاته کړه، د کانونو وزارت د کورنیو چارو وزارت ته څو، څو ځلې لیکونه استولی او ترې غوښتي یې دي چې د ناقانونه کیندونو مخه ونیسي، خو تر اوسه کوم ګام پورته شوی نه دی.

هغه وویل: «دمګړۍ مور پر یوې تګلارې کار کوو چې کانونه د سرغړونکو خاوندانو له منګولو څخه وایستل شي.»

د کورنیو چارو د وزارت مرستیال ویاند، نجیب الله دانش د دې پخلی وکړ، پولیس پر یوه پلان کار کوي چې حکومت د کانونو امنیت خوندي کړي، خو د دغه کار د چمتو کېدو په اړه یې نور جزئیات ورنه کړل.

د پېښو رامنځته کېدل یوه عادي خبره ده.

د کانونو ځوان او زاړه کار کوونکي هره ورځ تودوخه، دوړې او خاورې زغمي او له خطر څخه ډک حالت سره مخ دي.

پنځوس کلن فیض محمد له خپل ۱۵ کلن زوی سره د درۍ صوف د سکرو په کان کې کار کوي.

هغه وویل، هغوی هره ورځ د کان د کنلو لپاره د کان دننه تر درې سوو مترو پورې ورګاندې ځي، خو پر خولۍ باندې د یوه کوچني څراغ پرته د مصؤونیت بله کومه وسیله نه لري.

نوموړي ډبلیو پي آر ته وویل: «زما له زوی سره په ګډه نور اته تنه کوچنیان کار کوي. هر یو یې دوه خره لري او سکاره له کانه بهر راباسي.»

په دغه حالت کې د بدمرغه پېښو رامنځته کېدل یوه عادي خبره ده. ګڼ شمېر ځایي خلک وایي د کورنۍ غړي یې د کان په دننه پېښو کې له لاسه ورکړي دي.

د شب باشک د کان کارکوونکي، پنځه ویشت کلن سید غلام حسین وویل: «یوه میاشت دمخه مې د کان دننه د ګاز له امله یو دولس کلن ورور ووژل شو.»

نوموړي وویل: «یوه ورځ د خوراکي توکو د پېربدلو لپاره د درۍ صوف بازار ته لاړم. د راستنېدو پر مهال مې خلک ولیدل چې زمونږ د کور مخې ته راټول شوي او ورور مې پر ځمکه بېهوشه پروت و.»

مور ډېرې هلې ځلې وکړې چې د هلک د ژغورنې لپاره د اکسیجن کوم ماسک پیدا کړو، خو له بده مرغه، ومو نه موند.

هغه وویل: «وروسته مو یو موټر پیدا کړ او ورور مې د درۍ صوف روغتون ته یوړ. روغتون ته زمونږ له کلي څخه یو نیم ساعت لار وه. ورور مې په لاره کې سا ورکړه.»

په شب باشک کان کې د ٤٥ کلن غفور په نامه یوه بل کارګر هم خپل کشر ورور د کان د لویدلو په پېښه کې له لاسه ورکړی.

هغه وویل: «ورور مې د ۱۳ کلونو په منګ و. هره ورځ به له خپل خره سره کار ته تللو او بېرته به کور ته راتللو. یوه ورځ د غرمې پر وخت چا زما نوم واخیست او را ته یې وویل، کان ته لاړ شه. ما منډه کړه. ومې لیدل چې زما ورور یې له کان څخه راایستلی، خو نور ژوندی نه و. هغه له ورګاندې د کان دننه سا ورکړې وه.»

غفور وویل، ورور یې ۲۰۰ متره ورګاندې د کان دننه موندل شوی و او داسې برېښېدل چې ګازو به وژلی وي.

کله ناکله د کان دننه پر کارګرانو تونلونه رالویږي.

پنځه اویا کلن سیف الدین وویل: «یو نیم کال دمخه د قرم قل د کلي د یوې کورنۍ دوه تنه هلکانو په یوه کان کې کار کاوه. د کان خوله ولویده. دواړه هلکان، چې عمرونه یې ١٤ او ١٥ کلونه وو، د کان د خاورو او ټوټو لاندې مړه شول.»

د درۍ صوف د شیخ د کلي اوسیدونکي، سیف الدین وویل، لسګونه کلونه یې د سکرو په کان کې کار کړی دی.

هغه وویل: «زما د یاد له مخې به هر کال شاوخوا سل تنه په تونلونو کې د کان د یوې برخې د رالویدو، د سکرو د لویو ډبرو یا د تونل د چت د نړیدلو له امله مړه کېدل.» هغه زیاته کړه، ټپي کېدل یوه عادي خبره وه.

نوموړي په دوام وویل: «زیات شمېر خلک ټپي شوي دي. هره اوونۍ به یو یا دوه تنه په ماتو شوو لاسونو یا لینګو خپلو کورونو ته لېږدول کېدل.»

سیف الدین وویل، د کانونو شاوخوا سیمه هم ډېره ککړه شوې ده. د سیمې ګڼ شمېر خلک د اسما او حساسیت پر ناروغیو اخته شوي دي.

طبي کارکوونکي د هغه دا خبره سمه بولي. عید محمد رمضاني د درۍ صوف د ولسوالۍ د دهنۍ تور په بازار کې یو درملتون لري. هغه اټکل کوي چې د کانونو د سیمې څه ناڅه اویا سلنه خلک له اسما او تنفسي ناروغیو څخه کړیږي.

هره ورځ د کوچنیانو په ګډون څه دپاسه لس تنه هغه ته د درملنې لپاره ورځي. هغه وویل، هره میاشت، د هغه په اند، په کانونو کې د بدن د یو غړي د ماتېدو له امله څلور یا پنځه تنه ماشومان معاینه کوي.

د در[illegible] صوف د مرکز د دېرش بستریز روغتون رئیس، گل احمد قریشي وویل، د هغه په اند کانونو د سیمې د خلکو پر روغتیا ډېر ناوړه اغېز کړی دی.

هغه وویل: «هره ورځ څه دپاسه ۲۰۰ تنه ناروغان د درملنې لپاره کلینیک ته راځي. زیاتره یې د هغو سیمو خلک دي چې کانونو ته څېرمه اوسیږي. ډېری یې له تنفسي ناروغیو او اسما څخه کړیږي.» هغه زیاته کړه، کانونو ته څېرمه ویالې د سکرو په دوړو ککړې دي.

قریشي وویل، زیاتره یې د داسې کوچنیانو درملنه کړې چې د هغه په اند د کان دننه یې پښه یا لاس مات شوی وي.

آی ډبلیو پي آر وکولای شول د یوه شخصي کان له خاوند، امان الله سره وگوري، چې دهن تور کې یو کان لري.

هغه وویل: «هیڅوک زما په کان کې مړ شوی نه دی. په نورو کانونو کې په هرو دریو میاشتو کې یو یا دوه تنه مړه یا ټپیانیږي.»

Afghanistan **:Location**
Children **:Topic**

Source URL: https://iwpr.net/ps/global-voices/%D8%AF-%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%AF-%DA%89%D8%A8%D8%B1%D9%88-%D8%B3%DA%A9%D8%B1%D9%88-%D8%AF-%DA%A9%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86%D9%88-%D9%85%D8%A7%D8%B4%D9%88%D9%85-%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DA%AF%D8%B1%D8%A7%D9%86